

door Piet OPSTAELE

Inleiding

Dit artikel beoogt een korte levensschets te geven van T. HAMMAN die reder was en zich gedurende dertig jaar als gemeenteraadslid en als schepen in dienst heeft gesteld voor de belangen van de stad Oostende.

Alhoewel het opzoekingswerk naar de basisgegevens vrij vlot ging, werd het probleem van het gebrek aan bronnen steeds groter naar mate ik dieper in het leven van deze Oostendse politicus binnendrong.

Eén van de belangrijkste oorzaken hiervoor was de vernieling van het stadhuis, de stedelijke bibliotheek en het stadsarchief in het begin van W.O. II.

I. Levensschets van Theodore Hamman

1. Geboorte, kinder- en jeugdjaren

Op 29 september 1792 werd, in de Weststraat nr. 49 te Oostende Theodore als zoon en negende kind van het gezin van Thomas Theodore en Jeanne Henriette Francisca DUBRUILLE geboren.

De kleine Theodore werd waarschijnlijk gedoopt door een priester van de parochie St. Petrus en Paulus te Oostende.

Vader HAMMAN was niet van Oostendse origine, maar werd geboren te Diksmuide (16 september 1751). Verhuisde naar Oostende waar hij huwde met een Oostends meisje en zijn beroep als apotheker uitoefende. Thomas was een tijdlang president van de Kamer van Koophandel te Oostende. Hij is ook schepen en gedurende ongeveer één jaar burgemeester (20 jan 1795 - 20 feb 1796) van de stad Oostende geweest.

Over de kinder- en jeugdjaren van Theodore is weinig gekend, dit geldt eveneens voor het eventueel onderwijsonderricht dat Theodore zou gevolgd hebben.

2. Het familiaal milieu waarin Theodore opgroeide

Theodore groeide op in een brede familiekring van 7 kinderen en na hem werd nog één kind, Thérèse Jeanne Antoinette, geboren.

Dat de kindersterfte in deze periode ook in de meer begoede kringen van de maatschappij groot was mag blijken uit het feit dat Theodore twee van z'n zusjes nooit gekend heeft, omdat ze binnen de drie jaar na hun geboorte stierven. En het laatste kind van de familie HAMMAN bleef slechts één jaar in leven.

Daar het aantal bronnen uit het begin van de 19de eeuw zeer beperkt zijn is het moeilijk om een volledig beeld van het familiaal milieu van de HAMMAN's te schetsen. Men kan stellen dat de familie tot de hogere burgerij van Oostende behoorde.

Bij de HAMMAN's is er een zekere traditie van beroepen in de medische sector te bespeuren : Theodore's grootvader, Theodore Adolphe, was geneesheer; zijn vader was apotheker en z'n broer Antoine leerde het beroep van apotheker aan zijn vader.

De politiek speelde in het gezin een niet onbelangrijke rol, daar vader HAMMAN schepen en een tijdlang burgemeester van de stad Oostende is geweest. Ook het zeewezen en de zeevaart vormden

waarschijnlijk een belangrijke factor in het leven van Theodore. Twee van z'n broers (Joseph en Jean) waren zeemannen die onder het bevel stonden van Guillaume ROYON, die getrouwd was met hun zus Marie Rosalie. Joseph en Jean HAMMAN stierven echter beiden op zee.

3. Het huwelijk van Theodore Hamman

Op 12 mei 1830 voltrok zich het burgerlijk huwelijk tussen Theodore F. M. en Louise Marie Thérèse UYTBORCK. Theodore trouwde op 37-jarige leeftijd met een meisje van 17 jaar dat in Tienen was geboren (26 oktober 1812).

Uit dit huwelijk werden er geen kinderen geboren.

Het getrouwde koppel vestigde zich in het huis nr. 3 in de Weststraat te Oostende. Ze bleven er ook hun ganse leven wonen.

Het politiek, economisch en sociaal leven van Theodore HAMMAN werden in de volgende aparte hoofdstukken onderverdeeld, omdat men zo zich een overzichtelijker en genuanceerder beeld kan vormen van deze aspecten van z'n leven.

II. Theodore als reder en verzekeraar

1. Het redersleven

De HAMMAN's en aanverwanten waren in de vorige eeuw goed vertegenwoordigd in het rederswezen te Oostende. Deze traditie werd echter verbroken wanneer een ons onbekende HAMMAN door de verwaarlozing van zijn bouwloods werd geruïneerd.

Niettegenstaande dit feit blijkt dat Theodore HAMMAN één van de grote Oostendse reders was naast J. DE BONINGE en L. CORNELIS. Zo zeilden er in 1852 regelmatig 25 schepen af waarvan Theodore reder was. Hoeveel schepen er eigendom waren van Theodore is niet bekend. Hij organiseerde ook geen visvaarten naar IJsland. Grotere schepen en een groter investering kunnen hier de oorzaken van zijn.

In de haven van Oostende had Theodore een loods in bezit. Deze opslagplaats was langs de "Bassin de Commerce" (= het huidig Mercaterdok) gelegen.

2. Verzekeerinsmaatschappij van visserssloepen

Het was in januari 1836 dat een "Verzekeeringsmaatschappij van Visschersboten" of "Compagnie d'Assurance sur les Bateaux de pêche" werd opgericht door Emile DE BRAUWER, DE KNUYT-DE BRAUWER, VAN IMSCHOOT-DE BROCH en Theodore HAMMAN.

In de statuten, die gedrukt werden in de vorm van een brochure, vinden we "het doel van deze maatschappij bestaat er in de visschersboten, gebruikt voor de vischvangst of voor het vervoer van oesters, kreeften of zout benoedige voor de visscherij, te verzekeren tegen de gevaren door een polis vast te stellen".

De duur van deze maatschappij werd vastgesteld voor een periode van 20 jaar, maar ze heeft wel degelijk een poos langer bestaan.

Er werd ook regelmatig een algemene vergadering gehouden, die plaatsvond in de vergaderzaal van de Kamer van Koophandel te Oostende. Op deze vergadering werd de rekening van de maatschappij overlopen en goedgekeurd en vervolgens werd overgegaan tot de verkiezing van drie of vier leden van de zeven die de Verzekeeringsmaatschappij telde.

Theodore HAMMAN was ook een tijdlang secretaris en schatbewaarder van deze maatschappij.

III. Het politiek leven van Theodore Hamman

1. De politieke situatie te Oostende in de periode 1830 tot ca. 1850

Wegens het gebrek aan bronnen is het zeer moeilijk om te achterhalen wat er zich tijdens deze periode precies afspeelde te Oostende op politiek vlak. In Oostende was er een duidelijke, maar eerder kleine groep van orangistisch gezinden aanwezig. Eén van de grote orangistische voormannen van Oostende was Jean-Baptiste SERRUYS die het beleid van Willem I zeer sterk en fanatiek steunde in de Tweede Kamer en later ook in het Nationaal Congres.

In tegenstelling tot de woelingen van 1830 te Brussel bleef het te Oostende kalm.

De politieke belangstelling van de kiesgerechtigden was in deze periode bijzonder laag te noemen. Een voorbeeld hiervan is de grote afwezigheid bij de wetgevende verkiezingen : voor de verkiezing van de Kamers was het percentage afwezigen 31% in 1832 en tussen 1837 en 1845 ging dit cijfer zelf niet meer onder de 60%; voor de verkiezingen van de Senaat ging dit percentage van 49% in 1839 tot zelfs 89,5% (!) afwezigen in 1847.

Hierbij dient natuurlijk ook opgemerkt te worden dat het om een censitair kiesstelsel gaat, wat betekent dat slechts een elitaire groep stemrecht had.

Er bestonden nog geen politieke partijen en van politieke strijd of twisten was er ook nagenoeg nog geen sprake. Tijdens de verkiezingen werd er meestal gestemd voor personen die een zeker prestige of een bepaalde invloed hadden in de stad.

Het is in 1843 dat voor het eerst katholieke en liberale kandidaten op de lijst voor de gemeenteraadsverkiezingen stonden. In de periode 1844-1851 kwamen er geen liberale kandidaten op de kieslijsten voor. Dit gebeurde opnieuw in 1851. Vanaf dat jaar ging men steeds meer over van een onpartijdig standpunt naar een liberale overtuiging. Vanaf 1860 begonnen ze zich dan ook te verenigen (1866 : l'Association libérale et constitutionnelle d'Ostende) en groeiden de liberalen uit tot een politieke macht die van groot belang was in Oostende.

Ook de katholieken verenigden zich (1869 : Cercle catholique), maar hun aanhang was klein er er werd weinig aandacht aan hen besteed.

Ook de Oostendse pers kende een bloei als gevolg van de strijd tussen de liberalen en katholieken. De belangrijkste van deze kranten waren : L'Echo d'Ostende en le Carrilon die in liberale handen waren en de katholieke kranten Feuille d'Ostende (aanvankelijk neutraal) en le Littoral.

2. Theodore als politicus

Omdat de bronnen uit de periode voor 1850 bijzonder schaars zijn (Bulletin Communal pas vanaf 1865, zeer weinig kranten van voor 1850 bewaard, nagenoeg geen kiezerslijsten uit deze periode, enz. ...) was het moeilijk om iets over de politieke activiteiten van Theodore HAMMAN te weten te komen.

Op 38-jarige leeftijd begon Theodore aan z'n politieke carrière in de Oostendse politiek. Hij werd namelijk verkozen tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1830.

Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 14 juli 1836 was er een gelijkheid van stemmen tussen C. DECLEIR en Theodore HAMMAN.

Na een nieuwe stemming werd Theodore uiteindelijk herkozen met een voorsprong van 47 stemmen.

Tijdens de verkiezingen van 25 oktober 1842, die werden uitgeschreven wegens een vernieuwing van de gemeenteraad, werd hij herkozen als gemeenteraadslid. Het is na de gemeenteraadsverkiezingen van 28 oktober 1845 dat Theodore werd benoemd tot schepen van de stad Oostende.

Volgens de wet van 1 augustus 1848 werden gemeenteraadsverkiezingen uitgeschreven voor een vernieuwing van de gemeenteraden. Hierbij werd Theodore HAMMAN opnieuw verkozen en werd ook zijn functie als schepen hernieuwd.

Wegens het ontslag van Theodore op 4 februari 1852 werden er nieuwe gemeenteraadsverkiezingen uitgeschreven op 15 maart 1852.

Men kan stellen dat Th. HAMMAN een unionist was, hoewel dit een term is die een brede lading dekt. Ook was Theodore hoogstwaarschijnlijk een praktiserend katholiek, denken we maar aan z'n betrokkenheid in de Berg van Barmhartigheid, die overduidelijk een katholieke organisatie was.

Op economisch vlak lijkt het dat Theodore bepaalde liberale ideeën (reder, lid van de Kamer van Koophandel en medeoprichter van de Verzekeringskas voor Visschersloepen).

Na Theodore was August HAMMAN (° Oostende 4 november 1857 - + Brussel 26 september 1934) een belangrijk politiek figuur van de familie HAMMAN in Oostende. Hij kwam op voor de katholieke partij en werd als volksvertegenwoordiger verkozen in de periode tussen 1894 en 1912 (uitgezonderd tijdens de kamerverkiezingen van 27 mei 1900).

IV. De Berg van Barmhartigheid

1. Historische schets van de Berg van Barmhartigheid

De Berg van Barmhartigheid of Mont de Charité werd opgericht in 1628 op initiatief van de regering. Deze instellingen hadden hun oorspronkelijke caritatief karakter verloren door o.a. het aanrekenen van interesten en ze fungeerden als commerciële bankinstellingen die aan kooplieden en ook aan de regering krediet verleenden op onderpand.

In Oostende werd de Berg van Barmhartigheid opgericht door de priester Emmanuel DE CAMBA. Over de beginperiode van deze liefdadigheidsinstelling te Oostende is bitter weinig geweten. Het is mogelijk dat ze tijdens de Franse revolutie werd opgedoekt.

Op 14 februari 1810 werd de Berg hersteld en gereorganiseerd. Het hoofddoel was om alle behoeftigen die in Oostende overleden een waardige begrafenis te geven. Ieder gezin dat een maandelijkse bijdrage van vijf centiemen betaalde had het recht om bij het overlijden van een familielid te eisen dat het bestuur de begrafenis, de gewone godsdienstige plechtigheid en alle andere onkosten van de begrafenis betaalde en dit tot een maximum van 12 gulden. Ook behoeftige overledenen die geen maandelijkse bijdrage hadden betaald werden behoorlijk begraven, waarvan de kosten maximum 6 gulden mochten bedragen.

Het aantal overledenen te Oostende die op kosten van de Berg van Barmhartigheid werden begraven tijdens de periode 1810-1866 bedroeg 25.153 personen. Met een gemiddelde van 55 jaar met één begrafenis per dag op kosten van de Berg kan men besluiten dat

het belang (zoals het epidemiegevaar verminderen) en de invloed (het groot aantal betalende leden) van deze organisatie in Oostende zeker niet te verwaarlozen was.

2. Theodore Hamman en de Berg van Barmhartigheid

Andermaal is over de activiteiten van Theodore in de Berg zeer weinig geweten. Wanneer in 1863 de honderdjarige verjaardag van de organisatie te Oostende werd gevierd was het Theodore HAMMAN die de president van de Berg was.

Het was ook aan de vrijgevigheid van Th. HAMMAN te danken dat de bode van de Berg van Barmhartigheid een ketting ontving als onderscheidingsteken. Op deze medaille was een begrafenis op de Calvarieberg en een aan het kruis genagelde Christus afgebeeld. De medaille was omgeven met zonnestrallen en bovenaan bevond zich de inscriptie "Oostende 1854" en onderaan de woorden "Berg van Barmhartigheid".

V. De Kamer van Koophandel

1. De Kamer van Koophandel te Oostende, 1830-1875

De Kamer te Oostende telde 9 leden, die elk jaar met een derde werden vernieuwd. Ieder jaar werd er door de leden zelf een voorzitter en onder-voorzitter gekozen. De secretaris van de Kamer van Koophandel werd benoemd door de Koning. Hoewel jaarlijks een derde van de leden moest vernieuwd worden blijkt dat heelwat leden gedurende jaren bleven zetelen.

De leden van de Kamer waren nagenoeg allen direct betrokken bij de activiteiten van de Oostendse haven. Het gevolg hiervan was dat de aandacht van de Kamer vooral uitging naar de activiteiten in en rond de Oostendse vissers- en handelshaven.

De werking van de Kamer van Koophandel in deze periode is vooral te situeren op het gebied van het verschaffen van informatie en advies aan de autoriteiten. Ze was ook vrij om zelf problemen van het Oostends zakenleven te rapporteren aan de overheid. Haar rol als drukingsgroep was bijgevolg niet onbelangrijk. Vanaf 1841 was de Kamer verplicht om een jaarverslag te maken over de economische toestand van handel en nijverheid. Deze verslagen mochten echter pas vanaf 1856 gedrukt en gepubliceerd worden.

Omstreeks 1870 werd de kritiek op deze vastgeroeste instellingen bijzonder groot en dit ten gevolge van de toenemende verspreiding van een liberale geest. Ze werden dan ook op 23 april 1875 vervangen door de Vrije Kamers van Koophandel.

2. Theodore Hamman als lid van de Kamer van Koophandel

Theodore moet ergens tussen 1833 en 1840 lid geworden zijn van de Kamer van Koophandel te Oostende. Met tussenpozen is hij dit ook gebleven tot omstreeks 1860 of misschien zelf iets later.

In een brief aan de goeverneur van West-Vlaanderen klaagt Theodore, als voorzitter van de Oostendse Kamer van Koophandel, de misbruiken aan die bestaan bij kinder- en vrouwenarbeid. Hierbij wijst hij erop dat de vrijheid van de mens één van z'n belangrijkste voorrechten is. Het is dan ook de overheid die z'n verantwoordelijkheid moet opnemen en dergelijke misbruiken i.v.m. kinder- en vrouwenarbeid moet verhinderen.

De edele principes die Theodore in deze brief naar voor brengt wijst erop dat hij begaan was met het lot van de arbeiders, dit in tegenstelling tot sommige andere leden van de burgerij.

Zoals de meeste andere leden van de Kamer van Koophandel was ook Theodore onmiddellijk betrokken bij de economische activiteiten van de haven van Oostende en dit als reder en verzekeraar van vissersloepen.

Ook ander leden van de familie HAMMAN waren in de 19de eeuw lid van de Kamer van Koophandel te Oostende. M. HAMMAN was een tijdlang secretaris, Thomas HAMMAN was lid tot aan z'n dood in 1887 en vanaf datzelfde jaar werd Auguste lid van de Kamer van Koophandel van Oostende

VI. Het overlijden van Theodore Hamman

Na de dood op 15 januari 1851 van z'n vrouw, Louise UYTBORCK, bleef Theodore voor de rest van z'n leven alleen wonen in de Weststraat nr. 3 te Oostende. Op 82-jarige leeftijd overleed Theodore op 26 februari 1875 te Oostende. De begrafenisplechtigheid vond plaats op 2 maart om 11 uur in de St. Petrus- en Pauluskerk te Oostende.

Theodore HAMMAN werd begraven op het kerkhof aan de Nieuwpoortsesteenweg. Zoals op zijn graf staat geschreven was hij ridder in de Leopoldsorde.

De dood van Th. HAMMAN betekende meteen het einde van een rijk gevuld leven. Op economisch en financieel gebied kan men stellen dat Theodore een belangrijke rol heeft gespeeld te Oostende. Wat z'n invloed en betekenis was op politiek vlak is moeilijker te bepalen.

Het was een veelzijdig man die zowel sterk sociaal voelend was, als dat hij economisch onderlegd en actief was.

Dankwoord

We wensen een woord van dank te richten tot A. VAN CAILLIE, R. VANCRAEYNEST, R. HOUWEN en stadsarchivaris N. HOSTYN.

Het personeel van de stadsbibliotheek van Brugge en Oostende, van het rijksarchief te Brugge en Beveren-Waas, en tenslotte de archivaris van het kadaster te Brugge wensen we te danken voor hun bereidwillige medewerking.

Tenslotte richten we een dankwoord aan prof. dr. R. VAN EENOO en dr. L. FRANÇOIS.

BIBLIOGRAFIE

- Almanach commerciale maritime, industrielle et agricole de l'arrondissement d'Ostende. Dokument.
- BILLIET G., Almanach du Commerce et de l'industrie de la ville d'Ostende, De Plate, Oostende, 1982, pp. 64-66.
- DESNERCK G. & R., Vlaamse visserij en vissersvaartuigen, Handzame, deel I, 1974, 256 p.
- FRANÇOIS L., Jean-Baptiste Serruys : een orangistische stem in het Nationaal Congres, Ostendiana, 1978, III, pp. 159-167.
- GOEKINT J., Oostendse burgemeesters door de eeuwen heen..., Oostende, verkiezingspamflet, 1982.
- HOSTYN N., Een familiekundig overzicht van de familie Hamman en zijn aanverwanten, 't V.V.F.-streepje, IX, 1979, 1, pp.19-30.
- KLAUSING J., Kiesstrijd in Oostende, De Plate, Oostende, 1984, pp. 211-213.

- LOONTIENS G., Een eeuw zeevisscherij te Oostende, Oostende, 1930, 32 p.
- MAERVOET W., De politieke evolutie in het arrondissement Oostende, 1830-1914, Gent, R.U.G. (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1964-1965, 186 p.
- MERTENS J., Archief in en over Oostende, Ostendiana, 1972, pp. 23-32.
- METSU D., De kamers van Koophandel van Oostende, 1803-1914, de evolutie van een drukkingsgroep, Gent, R.U.G. (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1982-1983.
- Notice sur le Mont-de-Charité à Ostende, 23 p.
- VELDEKENS, Le livre d'Or de l'Ordre de Léopold et de la Croix de Fer, Brussel, Lelong, deel II, 1958, 785 p.

SCHEEPSAALMOEZENIER Hendrik VERDONCK

Hendrik VERDONCK werd op 21 september 1861 geboren te Rollegem. Op 27 september 1887 werd hij te Brugge priester gewijd en vertrok op 1 september 1888 als aalmoezenier op het schoolschip. Dat bleef hij waarschijnlijk tot in 1895 want op 27 december van dat jaar wordt hij onderpastoor te Spiere. In 1904 wordt hij onderpastoor te Esen en op 17 april 1914 pastoor te Kooigem waar hij, godvruchtig, overleed de 16de maart 1945.

Wie weet meer over deze scheepsaalmoezenier ?

J.B. DREESEN

IN DIT NUMMER

- blz. 69 : D. FARASYN : Vondsten in de bouwput van de ondergrondse parking.
- blz. 71 : R. LEROY : Opgenomen muziek en lied uit Oostende en omgeving - collectie Ostendiana (2).
- blz. 74 : J.B. DREESEN : Oostende in de kunst te Oslo.
- blz. 75 : J. KLAUSING : Oostendse liederchat.
- blz. 76 : N. HOSTYN : Jan De Clerck, kunstschilder (6).
- blz. 79 : A. CASIER : Oostendse muziekgeschiedenis - XXXVI.
- blz. 80 : E. LIETARD : Oostendse numismatiek.
- blz. 84 : J.B. DREESEN : Oostende en de Brabantse omwenteling.
- blz. 85 : N. HOSTYN : 't Kind moet een naam hebben of naamgeving te Oostende 1800-1988.
- blz. 88 : J. KLAUSING : De magazijnen "Aux Variétés".
- blz. 89 : P. OPSTAELE : Theodore François Michel Hamman.
- blz. 95 : J.B. DREESEN : Scheepsaalmoezenier Hendrik Verdonck.

TEKST OVERNAME STEEDS TOEGELATEN MITS BRONOPGAVE